Allen Levi

Theo od Goldena

Izdavač
Profil knjiga

Za izdavača
Daniel Žderić

Urednica
Alica Gracin

Lektura i korektura
Valentina Donđivić

Grafičko oblikovanje
Tanja Šolić

Oblikovanje naslovnice
Studio 2M

Tisak
Kerschoffset

Naslov izvornika
Theo of Golden

1. izdanje, kolovoz 2026.

Copyright © Allen Levi 2023.
© za hrvatsko izdanje Profil knjiga d.o.o., Zagreb, Hrvatska

ISBN 978-953-386-311-5

CIP zapis dostupan je u nacionalnom skupnom katalogu
knjižničnog sustava Bukinet.

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne može biti objavljen
ili pretisnut bez prethodne suglasnosti nakladnika i vlasnika autorskih prava.

Allen Levi

Theo od Goldena

S engleskog preveo Saša Stančin

PROFIL

Cubbyju Culbertsonu,

u znak zahvalnosti za naše dugo prijateljstvo i podsjetnik, tek među nama, da si obećao kupiti stotinu primjeraka knjige ako je posvetim tebi.

Kartica ili gotovina?

„Ellenina usahla aureola.
Božićne cipele Lamishe W.
Bobbova bočica s tabletama.
Pronađeno pero odsutne šojke.
Listopadsko nebo iznad rijeke Oxbow.
Morski pejzaž kod Biscopa.
U Goldenu je te godine bilo obilje plave boje."

Iz knjižice koja je najavila
umjetničku izložbu u galeriji Zila.

PROLOG

Theo je u Goldenu proveo tek godinu dana, od proljeća do proljeća. Stigao je nešto prije Uskrsa, kad su Boughery i Promenada bili more procvalog crvenog drijena i azaleja. Kad je pelud, poput patine boje limuna, prekrila svaku nezaštićenu površinu grada.

S vremenom su njegovi prijatelji doznali kako strašno voli rijeke. Bilo da se radi o rijeci Douro iz njegova djetinjstva ili Seni iz slavnih dana, Hudsonu umirovljeničkih godina ili pak pola tuceta drugih rijeka koje su tekle kroz razne gradove u kojima je živio, krasio ga je neki priobalni instinkt koji ga je privlačio tekućicama. Možda je to bilo i zato što je odrastao u pomorskoj naciji. Možda svaki sin Portugala u krvi nosi Magellanov duh moreplovca.

Što god da je tome razlog, nije onda iznenađenje što se, kad se doselio u Golden, odlučio nastaniti uz rijeku Oxbow. Sa stražnjeg prozora koji je gledao na zapad rijeku je vidio cijeli dan. Čim bi izašao na stražnja vrata stana na trećem katu, mogao ju je čuti. Ili je barem tako govorio. S bilo kojeg mjesta i u svaki sat mogao ju je osjetiti zatvorenih očiju, naslutiti to odlučno kretanje prema zaljevu, zavojiti put na jug, zadovoljno slijevanje prema Atlantskom oceanu.

Tek godinu dana. Što nije tako dugo. Ali je ipak dovoljno da stvori vlastitu struju i potom u nju uvuče i druge. Cijelu je

ekipu ljudi – Ashera, Tonyja, Ellen, Basila, desetke drugih – a da to nisu ni znali, nosila ta matica koju je činio Theo.

Plutali su.

Plovili.

Zadobivali masu i zamah.

Jurili prema oceanu o kojem su u to vrijeme znali jako malo.

A kad bi se osvrnuli, svi bi bili rekli – hvaleći tog starog Portugalca šušljetavog govora i vječito s naznakom osmijeha na usnama – „nije li gorjelo", da se poslužimo propovjednikovim riječima, „nije li gorjelo srce u nama".

1. POGLAVLJE

Theo se ujutro svog prvog punog dana u Goldenu probudio rano, razmaknuo zavjese hotelske sobe i kroz prozor pogledao zoru američkog Juga koja je upravo rudjela. Doputovao je dan prije iz svog doma u New Yorku, gdje je zima u punom zamahu medije punila pomalo zakašnjelom mješavinom snijega i leda. Let do Atlante (privatnim mlažnjakom) i potom vožnja dalje na jug do Goldena (u limuzini marke Lincoln sa šoferom) odveli su ga u svijet topline, svijet koji se već rascvao u bezbroj nijansi zelene, žute, ružičaste i boje lavande.

Sad je, nakon što se dobro naspavao, stajao nekoliko centimetara od prozora i disao duboko, kao da svježinu jutra može udahnuti kroz staklena prozorska okna. Uživao je u tim prvim naznakama proljeća koje su mu se upravo otkrivale pogledu.

A taj se pogled onda uputio prema zapadu, ka širokom, vijugavom toku rijeke Oxbow. Nad rijekom se nadvio luk magle.

S trećeg kata i kroz još prigušeno svjetlo praskozorja Theo je prepoznao mnoge elemente grada koje je proučavao dok se spremao za putovanje: ulice kamenih kocki, željezaru, stara skladišta pamuka, hrastove iz doba prije Građanskog rata.

Ali gledati sve to s trećeg kata nije ni približno moglo zadovoljiti čovjeka njegove radoznale naravi. Udobno se odjenuo, u ogledalu provjerio izgled, popravio šal i ovratnik pa ugasio svjetlo. Na kvaku vrata objesio je pločicu s oznakom

„Ne uznemiravaj" i stubištem se spustio u hotelsko predvorje. Dodirnuo je kapu na pozdrav recepcionaru i izašao u hladno jutro, u želji da ulicama prođe prije nego što se ispune pješacima i automobilima.

Lokali duž Broadwaya bili su zatvoreni, osim kafića i zalogajnice. Kad je krenuo pločnikom, Theo je bio gotovo sam.

Nije imao neki naročiti cilj ili odredište. Kad bi god ugledao neki predmet ili prizor koji su ga zainteresirali – a u njemu nije bilo teško pobuditi zanimanje – na tom bi se mjestu zaustavio sve dok ne bi zadovoljio znatiželju.

Privukao ga je, na primjer, željezni ukras na pročelju zgrade na uglu ulice. Tko ga je načinio? Kada? Kako?

Zanimao ga je raspored cigli u staroj, ali dobro očuvanoj zgradi u kojoj se sad nalazila sveučilišna uprava.

Zanimala ga je ploča koja je nudila priču o središnjem razdjelnom pojasu, pod nazivom Promenada, koji se kao zelena zona između kolnika prostirao po sredini Broadwaya. (Kamo god putovao ili gdje god stanovao, Theo se uvijek trudio pročitati ploče uz povijesna obilježja, što je mogao na pet jezika.)

Zanimala ga je skulptura, očito moderna, blizu ulaza u fakultet za sestrinstvo. Posebno se zainteresirao za ptičicu koja se smjestila na klupi na nogostupu pa tu prosila mrvice kruha.

Theo se zaustavio, lagano nagnuo u struku i s rukama na leđima šapnuo molećivom stvorenju: „Dragi prijatelju, žao mi je, ali jutros ti nemam što dati. Možda sutra? I prestani se tužiti. Radije budi sretan što danas nisi u New Yorku."

Podigao je praznu bocu piva i ubacio je u obližnji koš za smeće.

U jednom je trenutku iz džepa izvadio malo povećalo, lupu, i proučio ljubičasti cvijet azaleje.

I tako je onda stalno nastavljao dalje.

Ovakve zanimanja pune postaje njegovu su šetnju pretvorile u hodanje puzavim tempom.

Jedva da je prešao dvije ulice, a već se pokrenuo uobičajen jutarnji promet. Nogostupi su se počeli puniti studentima i zaposlenima u lokalima u centru, a parkirna mjesta s obje strane Promenade, koja su prije bila prazna, sad su se gotovo sva ispunila.

Ali nema problema.

Na taj dan, kao ni u doglednoj budućnosti, Theo nije imao nikakvih rokova, sastanaka niti obaveza. Mogao se slobodno prepustiti uživanju u bezbrižnosti neometane fleksibilnosti i potpune anonimnosti.

Bio je običan turist.

U gradu nije poznavao žive duše.

Pa… možda jednu ipak jest.

Nije još bio siguran kako će dugo ovdje ostati – nekoliko tjedana, mjeseci ili dulje – ali zasad je bio zadovoljan dojmom svog novog privremenog doma.

Zaključio je: na prvi pogled vrlo ugodno mjesto, baš prikladnog, zlatnog imena.

Golden.

2. POGLAVLJE

Kad je Theo dovršio šetnju bulevarom Broadway, vratio se u mali kafić pokraj kojeg je prošao ranije tog jutra.

Aroma kofeina nadvila se poput namirisana oblaka (i djelovala kao vrlo učinkovita reklama) iznad ulaza u lokal.

Oslikani izlog pokraj vrata ugostiteljski je objekt predstavljao zlatnim slovima s crnim obrubom:

Kalež
Ugao Light Streeta i Broadwaya
Radno vrijeme
Ponedjeljak – četvrtak, 6:00 do 22:00.
Petak i subota, 7:00 do 23:00
Nedjelja, 8:00 do 18:00.

Kad je ušao, Theo je duboko udahnuo i promotrio prostoriju.

Ljudi raznih naraštaja, nacionalnosti i odjeće, stajali su i sjedili, sami i u malim skupinama, kao dokaz magnetske privlačnosti lokala.

Mladić koji je iz objekta izlazio s violončelom na leđima i kavom u ruci vješto se kretao između stolova i gostiju koji su dolazili, kojima bi povremeno šapnuo: „Pardon." Thea je pogledao ispod oka i osmjehnuo mu se, kimnuo i pozdravio ga. Takvo što bilo bi neuobičajeno, čak i sumnjivo u velikim

gradovima u kojima je Theo proveo veći dio života, ali na taj je potez uzvratio kimanjem i osmijehom, a onda se pridružio kratkom redu za narudžbe.

Osjetio je da bi ovdje mogao postati redovan gost, a taj se intuitivni zaključak u godinu dana koje je proveo u Goldenu pokazao točnim.

Kad bi barem kava ispala jednako impresivna kao i ambijent, pomislio je.

Ta se željena mogućnost nije činila vjerojatnom.

Theo je navikao na jaku kavu kakva se pije u Europi – *abatanado* i *café pingado* u Lisabonu, *café con leche* u Madridu, espresso u Bologni, *café noisette* u Marseillesu. Američki kafići često su ga znali razočarati, čak i u New Yorku, gdje je na svaku izvrsnu šalicu koju bi popio morao otrpjeti barem pola tuceta razočaranja. Ima, rekli su mu, prilično visoka očekivanja.

Starac je razmijenio pozdrave s baristom za šankom, naručio i dobio piće pa sjeo u obližnji naslonjač.

Prilično ga je iznenadila kvaliteta espressa i kimnuo je s odobravanjem kad je na nepcu osjetio prvi gutljaj.

Proučavao je lokal: lica gostiju, njihove glasove, pozdrave i geste; kako samo pažljivo taj veseli barista obavlja svoj posao; što se za kojim stolom radi.

Ali ubrzo su mu pažnju posve zaokupila umjetnička djela koja su prekrivala zidove kafića.

Na lijevom, desnom i stražnjem zidu visjeli su portreti, ukupno njih devedeset i dva, crteži olovkom na bijelom papiru, s okvirima u tri veličine. Sve ih je očito nacrtao isti umjetnik. I baš kao odraz gostiju koji su se u tom trenutku nalazili u kafiću, zbirka je predstavljala puni raspon ljudskog roda – prema dobi, rasi i izrazima lica.

Portreti, portreti i onda još portreta.

Čak i s ove udaljenosti od uokvirenih lica, Theo je vidio bogatstvo detalja i suptilnost kojom su portreti nacrtani. Imali su neku crtu životnosti zbog koje bi čovjek gotovo povjerovao kako su portretirana lica u Kaležu gledatelji, a ne tek čisti ukras po zidovima.

Starac je na to u glavi stao razvijati maštovitu viziju: svaki od devedeset i dva okvira zapravo je prozor. Svako lice prikazano u okvirima čovjek je koji stoji vani i sa zanimanjem viri prema gostima u lokalu. Noću, kad se kafić zatvori, lica iz portreta maknu se iz okvira, uđu u lokal, druže se i razgovaraju o tome koga su taj dan vidjeli ili slušali, razmjenjuju anegdote i onda se prije otvaranja vrate kući.

Osmjehnuo se toj živopisnoj, iako nevjerojatnoj, zamisli. Takve su mu stvari često padale na um.

Imao je pjesničku maštu.

Ali isto je tako imao i oči i mozak znalca. Iako bi se za mnogo toga vrlo lako zainteresirao, posebno ga je zanimalo nekoliko konkretnih stvari. Jedna od njih bili su baš portreti.

I stoga je, iako je žarko želio blisko i polagano proučiti svaki od devedeset i dva crteža, odlučio pričekati neki pogodniji trenutak, kad u lokalu bude manja gužva.

Zasad je svoj espresso ispijao u malim, odmjerenim gutljajima. Bilo što drugo bio bi, po njegovu mišljenju, izraz nepoštivanja, čak i prijezira, prema baristinom umijeću. Kad je popio piće, lagano je izašao iz kafića, pogledavajući lijevo i desno, i onda se vratio u hotel.

U poslijepodnevnim je satima istog dana, nakon što je ručao i odrijemao, Theo otišao do rijeke, prošetao dijelom popločene staze od juga prema zapadu, sjedio četvrt sata lica okrenutog suncu i potom se vratio do kafića. Osim nekoliko stolova za kojima su sjedili studenti, lokal je bio prazan.

Kad je stao pred pult naručiti piće, uopće nije bilo reda.

„Dobro nam došli opet", rekao mu je barist. „Dvaput u istom danu."

Thea se dojmilo što ga se čovjek sjeća, naročito kad se u obzir uzme koliko je gostiju poslužio za vrijeme jutrošnje glavne navale.

„Dragi prijatelju, jutros ste mi skuhali izvrstan espresso. Bravo, i hvala vam. Jedno savršeno *je ne sais quoi*. Sad sam se vratio na bis."

Mlađi se muškarac na to nasmijao. U Kaležu se nije često čuo francuski. „Pa, hvala vam, gospodine. Nastojat ću vam sad skuhati još bolju kavu. Ne ispadne li kako treba, molim da mi to kažete. Zovem se Shep. A vi ste…?"

Shep mu je pružio ruku preko pulta. Starac je prihvati, s obje svoje. „Prijatelji me zovu Theo. Jako mi je drago."

Shep je u starčevu govoru zamijetio precizan izgovor i strani naglasak.

„I meni također. Kojim ste povodom u Goldenu?"

„Došao sam poslom. Ali u ovom trenutku strašno me zanimaju portreti." Theo rukom pokaže na zidove. „Primijetio sam ih jutros i vratio sam se da ih pobliže proučim. Možete li mi reći nešto o njima?"

U kafić su tad ušle četiri žene i stale u red iza Thea.

„Vrlo rado, gospodine Theo, čim uspijem uzeti pauzu. Ali evo vam nešto za početak. Možda vam ponudi odgovor na neka pitanja. A kad uhvatimo vremena, htio bih da mi kažete nešto o sebi."

Shep je Theu pružio mjesni časopis, *Zlatni standard*. Na naslovnici je bila fotografija kafića, snimljena ribljim okom tako da je objektiv fotoaparata uhvatio sva tri zida – lijevi, desni i stražnji – te većinu portreta. U središtu fotografije stajali su Shep

i još jedan vitak i prosijed muškarac, odjeven u traperice, majicu i jaknu od tvida. Opis ispod slike bio je: „Umjetnost Kaleža."

Theo je otvorio časopis, našao članak i počeo ga čitati.

Počelo je kao zezancija. Nekakav „što kad bi?"

Ili „biste li?"

Ili „možda."

Kafić kao umjetnička galerija.

Ali upravo je to posljednjih mjeseci postao Kalež, jedan od najpopularnijih gradskih lokala u centru. Kafić se nalazi na uglu Light Streeta i Broadwaya, a vode ga vlasnici Shep i Addie Carlile, oboje rođeni u Goldenu.

Praznu dvokatnicu kupili su u ranim danima renesanse koju je prolazio centar grada i gotovo godinu dana svaki vikend i sat slobodnog vremena posvećivali obnavljanju prizemlja. Kad je zgrada napokon dovršena, dali su otkaz u banci, dva mjeseca šegrtovali u prestižnom kafiću u Atlanti, kako bi ovladali umijećem spravljanja kave, i naposljetku otvorili lokal, dočekan odličnim prometom i kritikama s pet zvjezdica. Kalež nudi ograničen, ali vrhunski asortiman pića i peciva.

Otkako se otvorio, vjerni gosti pretvorili su lokal u uspješan poslovni pothvat. Zahvaljujući položaju – nalazi se unutar male četvrti kazališta, restorana, trgovina, sudnice i Akademije likovnih umjetnosti i dizajna Sveučilišta u Goldenu – Kalež se može pohvaliti stalnim brojem gostiju. U bilo koje doba bilo kojeg dana, u kafiću ćete među gostima vidjeti razna lica.

Neka od njih nikad ne idu kući!

Kalež se nalazi tek nekoliko ulica od doma i atelijera Ashera Glissena, jednog od najistaknutijih gradskih likovnih umjetnika, koji je također rođen u Goldenu. Tijekom karijere bavio se privatnom podukom, radio kao kustos galerije Centar za

likovnu umjetnost Bredlow, ilustrirao brojne knjige i časopise te postao poznat kao majstor portreta.

Kad se kafić otvorio, Glissen je bio među prvim gostima koji su stali u red. Tvrdi kako je u samo nekoliko mjeseci od otvorenja značajan dio uštedevine za stare dane potrošio na kavu.

Prije godinu dana bračni par Carlile pozvao je Glissena da u lokalu izloži neka od svojih djela. Ideju je prihvatio i potpuno joj se posvetio.

Shep Carlile objašnjava: „Asher nam je rekao kako je nešto smislio, ali nije nam otkrio što točno. Kakvih mjesec dana poslije, pojavilo se pola tuceta portreta naših stalnih gostiju. Oborio nas je s nogu. I tu je onda cijela stvar krenula. Ljudima se sviđa. Neki dolaze samo gledati crteže. Stvarno smo ponosni što nam ovdje vise."

Trenutačno su izložena 92 portreta. Svi se mogu kupiti. Kad se neki proda, njegovo mjesto preuzme drugo likovno djelo.

Glissen kafić opisuje samim epitetima.

„Kalež je tu kod nas postao prava institucija, lonac u kojem se sve stapa. To sam pokušao uhvatiti svojim portretima. Moja je majka bila likovna umjetnica i znala mi je govoriti kako svako lice priča neku priču. Mislim da je imala pravo. Ovi su crteži sami po sebi cijelo jedno susjedstvo. Bilo mi je čisto zadovoljstvo skupiti sva ta lica. Addie i Shepu zahvalan sam što su ih udomili."

Glissena se često može naći u Kaležu i drugdje po centru grada, gdje s fotoaparatom u ruci snima građu za svoja djela. Nađete li se i sami u kafiću, možda vam se dogodi da vas zamoli da pogledate u objektiv njegova fotoaparata. A poslije se nemojte čuditi ako postanete dio Kaležove galerije.

U lokal je došlo još gostiju. Dok im je Shep spravljao naručena pića, Theo je ponovno pročitao članak, a onda ustao i otišao do kraja prostorije.

Dvanaest portreta, u tri reda po četiri, visjelo je u urednim linijama na stražnjem zidu. Svaki je bio izveden kao portret glave s ramenima.

Theo je iz džepa izvadio naočale tankog okvira, zataknuo ih za uši, stavio ruke na leđa i s udaljenosti od koraka počeo proučavati crteže. U jednom bi trenutku pognuo glavu da pogleda preko naočala, u drugom bi je zabacio da može promatrati kroz stakla na vrhu nosa. Povjesničar umjetnosti ne bi se u Louvreu više zaokupio ili oduševio remek-djelima tog velikog muzeja od ovog starca koji je proučavao crteže u Kaležu.

Približio se, stao tridesetak centimetara od zida i pomno proučavao svaki crtež do najminucioznijeg poteza olovkom. Potpuno je izgubio pojam vremena, nesvjestan onog što se oko njega događa u kafiću.

Kad je Shep poslužio sve svoje goste, ugledao je Thea na drugom kraju prostorije, ali nije mu htio smetati. Bilo mu je drago što su starca toliko zaokupila umjetnička djela, a to mu je onda raspalilo znatiželju, što bi moglo biti u pozadini takvog izrazitog zanimanja.

Thea su još kao dječaka fascinirale fine crte i sitni detalji. Dobar dio djetinjstva proveo je kroz povećalo promatrajući pera, lišće i kukce u vinogradima oko svog doma. Opčinjavale su ga paukove mreže, krilca vilinog konjica i donji dio klobuka gljiva. Skupljao je poštanske marke i ostao očaran kad je prvi put vidio Da Vincijeve crteže i skice. Kao mladić, i poslije u životu, razvio je navadu da sa sobom u džepu uvijek nosi lupu – koju mu je darovao učitelj – kako bi mogao proučavati male predmete i detalje koji golom oku nisu vidljivi. Čovjeku